

GERRIT DE KRUIJF

KIJK, weer een zwaluw

37 preken
bij het evangelie naar Marcus

Bezorgd door
Udo Doedens, Jilles de Klerk en Hanneke Ouwerkerk

Met een Woord vooraf van
Trijnie Bouw

SKAN **D**ALON
EEN NIEUW NEDERLANDS

Inhoud

Woord vooraf	7
Leeswijzer	9
Verse adem • Mc 1,1	11
Bij de doop gaat het lopen • Mc 1,9-15	14
Uit je evenwicht raken • Mc 1,14-20	18
Opruiming in de kelder • Mc 1,21-28	22
Een vrome spreuk? • Mc 2,1-12	26
Verbluffende eenvoud • Mc 2,13-17	29
Moe van het geloof • Mc 4,26-32	32
Een uitvergroting is zo gek nog niet • Mc 5,1-20	37
De lach is de vader van het geloof • Mc 5,40a	44
Altijd te weinig • Mc 6,30-44	49
Op God stuiten • Mc 6,45-52	53
Dwars door onze porseleinkasten • Mc 7,1-13	56
Over grenzen gaan • Mc 7,24-30	59
Kijk, weer een zwaluw • Mc 7,31-37	61
Teruggeduwd • Mc 8,32	64
Spotten met de feiten • Mc 9,2-13	68
Youth for Christ • Mc 9,38-40	72
Er is een bres geslagen • Mc 10,1-8	75
Je ruikt de genade al • Mc 10,13-27 – A	79
Door het oog van de naald • Mc 10,17-27 – B	86

Onbehagen • Mc 10,13-27 – C	92
God haten • Mc 10,32-34	96
De zoen • Mc 10,35-45	102
Jezus is er al achter • Mc 11,1-10	105
Gestempeld door God • Mc 12,17	109
Gewoonten om niet te vergeten • Mc 12,28-34 – A	113
De bekende weg • Mc 12,28-34 – B	117
Zij gooit zichzelf erin • Mc 12,41-44	120
Het oerevangelie • Mc 13,1-27	123
Het is menens • Mc 13,28-37	126
Die Ene in de diepte • Mc 14,32-43	129
Wie velt het vonnis? • Mc 14,53-65	132
De koning is dood, leve het volk! • Mc 15,26	136
De spot raakt het diepste geheim • Mc 15,31	138
Een nieuwe dag is aangebroken • Mc 16,1-8	142
Een dag van verwarring • Mc 16,8	146
Goed nieuws: terug naar het begin • Mc 1,1-15	149
Nawoord – Kernachtig preken over Marcus	153
Lijst van opgenomen preken	160

De lach is de vader van het geloof

LEZINGEN: PSALM 146 EN MARCUS 5,21-46

De figuur van Jairus komt in deze geschiedenis onder een spanning te staan die tot het ondraaglijke wordt opgevoerd. Er is zijn dochter die twaalf jaar oud is en er is die vrouw die al twaalf jaar aan bloedvloeelingen leed. En zij schijnen elkaar in de weg te staan. Zij schijnen te concurreren, dat is voor Jairus de spanning. En Jezus lijkt geheel ontspannen, dat is ook ondraaglijk. Jezus ligt te slapen terwijl het schip vergaat. Jezus voert een gesprek terwijl een meisje op het randje ligt. Maar dit bijna onuitstaanbare is een messiaanse trek. Jezus heeft tijd. Jezus hoeft geen prioriteiten te stellen omdat Hij tijd tekortkomt. Prioriteit heeft voor hem degene die aan de beurt is. Zonder enige haast ontmoet Hij wie er zijn 'naaste' wordt, ook al is dat onvoorzien. Hij heeft tijd omdat Hij geen einde ziet. Waar mensen in paniek raken vanwege het einde, ziet Hij van meet af aan een nieuw begin. "Terwijl Hij nog sprak met de vrouw, kwam men vertellen: "Uw dochter is gestorven; waarom valt gij de Meester nog lastig?" Maar Jezus luisterde niet naar wat gezegd werd. Hij gaat eraan voorbij om van een einde een begin te maken. Daarom zegt hij tegen Jairus: 'Wees niet bang, heb alleen maar vertrouwen.' Alweer zoiets onuitstaanbaars en tegelijk de enige weg ten leven. Als die woorden uit onze mond komen op een condoleantiebezoek zijn ze

bijna niet te dragen: ‘Wees maar niet bang, heb slechts vertrouwen.’ Maar het is wel in één woord heel de zending van Jezus: Hij is gekomen om onze oerangsten om te zetten in vertrouwen. Vrees is: gewicht toekennen aan de machten der duisternis. Laat de dood, zelfs de dood maar praten, wij gaan er samen op af.

Zo komen zij in het huis, Jairus, Jezus, Petrus, Johannes en Jacobus. Slechts die drie leerlingen – ook dat voert de spanning op. Waar alleen zij toegelaten worden, komen we voor de binnenste geheimen te staan, in het heilige der heiligen als het ware. In het huis van Jairus heerst al volkomen het ritueel van de dood, die bittere sfeer van het absolute einde. Zo komt Jezus voor de laatste vijand te staan, terwijl de mensen al gecapituleerd hebben. En voordat Jezus die laatste vijand in het oog ziet, ontmoet Hij de *voorlaatste* vijand: de berusting van de mensen. Hij stelt een vraag, waar geen vragen meer verwacht worden. ‘Wat moet hier dat rouwmisbaar, wat valt er te huilen? Het kind is niet gestorven, het slaapt.’

En dan komt het: ‘Maar de mensen lachten om hem.’ Dat kon niet uitblijven. Dat moet u niet als goedkope spot verstaan, maar als de oermenselijke reactie op de verschijning van Jezus. Waar het ongelooflijke binnenkomt, kan alleen nog maar gelachen worden. Die mensen in het sterfhuis kennen maar al te goed de werkelijkheid van de dood. En opgesloten als ze zijn binnen de fatale grenzen van de dood, kunnen ze maar één ding doen: lachen! Dat is een macabere lach, een lach op het kerkhof. Dat heeft iets huiveringwekkends. De diepste wortel van die lach is het verdriet. Het is hetzelfde als: ‘Laat ons eten en drinken en vrolijk zijn, want morgen sterven wij’ (Jesaja 22,13). Wij leven met de dood in het bloed. Ten diepste kunnen mensen niet anders dan lachen als ze horen wat God voor heeft met onze wereld. Denk maar aan de

geschiedenis van Abraham en Sara. Hun hele leven is wachten op de beloofde zoon. Ten slotte is het niet meer te harden en dan verwekt Abraham zijn zoon Ismaël bij Hagar – om nog te redden wat er te redden valt. Maar als God dan terwijl ze bijna honderd zijn opnieuw met de belofte van een zoon voor Sara komt, kan Abraham alleen maar lachen. ‘Toen viel Abraham op zijn aangezicht en lachte... Hoe zal een honderdjarige een zoon verwekken en een negentigjarige baren?’ (Genesis 17,17)

Deze lach tegenover Gods belofte is dieper dan alle twijfel. Zelfs dan alle wanhoop. Hij welt uit het allerdiepste van het mens-zijn op, uit de volkomen leegheid, verlorenheid en godverlatenheid. Er zit iets in van het lachen van de waanzin.

Sara heeft achter de deur van de tent er ook over gelachen. En als God Abraham daarover aanspreekt, blijft zij twisten. Maar God de Heer blijft onverstoorbaar, Hij gaat door, Hij gaat zijn eigen gang en ... Hij schenkt de zoon. En dan wordt er weer gelachen. Dan wordt het lachen van de waanzin tot een belijden van het geloof. Want Sara zei toen Isaak geboren was: ‘God heeft gemaakt dat ik lach; ieder die het hoort zal om mijnentwil lachen’ (Genesis 21,6). Isaak betekent: men lacht, zoon van de lach. En die lach drukt iets uit van: er nog niet bij kunnen. Het dringt nog niet helemaal tot haar door dat God zijn belofte gehouden heeft; ze staat er nog steeds met haar burens en kennissen omheen te lachen.

Dat is kenmerkend voor alle belijden van het geloof. Dat je moet lachen omdat je er niet bij kunt. Het heil is te overstelpend, te ongelooflijk. Daarom kan een mens het heil niet in dodelijke ernst ontvangen en bewaren. Je kunt niet ernstig, alleen maar lachend geloven. Onze ernst is ontoereikend om de ongelooflijke God te bevatten. De humor kan meer dan de ernst. Het heil van God ontglipt ons altijd weer. We kunnen het niet bevatten en vasthouden. Daarvoor is het te groot. En toch is het waar en werkelijk. *Dat* doet ons lachen! Over God

de Heer. En over onszelf. En zo kan het gebeuren dat Abraham lacht om Gods belofte en toch de vader der gelovigen is. De lach is de vader van het geloof.

En nu terug naar dat sterfhuis waar om Jezus gelachen wordt. Onverstoorbaar gaat Hij op zijn doel af. Hij gaat de kamer binnen, pakt het meisje bij de hand en zegt: 'Kom kindje, sta maar op!' En als gewekt door de prins staat ze op en loopt. En nu gaan we geen poging doen dat gebeuren te verklaren of tegen te spreken. Dat doen de mensen ook niet. Zij ontzetten zich, ze zijn van hun stuk. Ze kunnen het niet bevatten. En toch is het waar. Het ongelooflijke in de verschijning van Jezus vraagt geen verklaring, alleen maar de glimlach om het ongelooflijk-werkelijke. Nog steeds. In een wereld waarin geen kinderen worden opgewekt.

Waarom sterven kinderen? Niemand weet het. De gemeente van Jezus weet het ook niet. Zij verdringt zich voor het huis en weent. Nog steeds zijn wij gevangen in de fatale grenzen van de dood. Nog steeds is er die laatste vijand. Alleen: Jezus heeft hem ontmoet en overwonnen. In het huis van Jäirus, in het graf van Lazarus en in zijn eigen graf. Het blijft ongelooflijk. Maar het zijn vensters naar de toekomst. In de gevangenis is een raam gemaakt, waardoor het licht naar binnen valt. We weten er geen raad mee, maar we merken dat er Eén sterker is dan de dood. Hij, die de liefde is. Het Hooglied zingt: 'De liefde is sterker dan de dood' (Hooglied 8,6, gewijzigd). Waar Jezus in de evangeliën verschijnt, staat het koninkrijk van God te kloppen aan de deur. Het fluistert twee woorden van eeuwig leven: opstanding en verzoening. Verzoening is dat gedane zaken een keer nemen. En opstanding is dat er geen einde is omdat God op ons toekomt in plaats van de dood. Verzoening en opstanding. Twee lachwekkende woorden.

En zo is het goed. Want het is Gods bedoeling dat we het lachen weer zullen leren. Die bittere lach wordt door de Heilige Geest doorgezet en opgestuwd en gereinigd tot de volle lach van het geloof. Jezus zegt: 'Zalig zijt gij die nu weent – want gij zult lachen' (Lukas 6,21). In het einde worden ons alle tranen van de ogen afgewist. Dan wordt het wenen verslonden door het lachen. En door het zingen! Lachen en zingen liggen vlak bij elkaar. Beide doe je omdat het boven de macht van je woorden gaat. In lachen en zingen ligt onze bestemming.

PREEK 282, ROTTERDAM KRALINGEN, 1982

Kernachtig preken over Marcus

Gerrit de Kruijf had een voorliefde voor het Marcusevangelie. Minder dan zijn drie collega's is de evangelist Marcus gesteld op uiteenzettingen, toespraken en bewijzen. In plaats daarvan wil hij zijn toehoorders in de snelheid van het leven snel iets toestoppen: de naam Jezus Christus, het evangelie van de zoon van God.

De Kruijfs laatste preek, voordat zijn ziekte hem het voor- gaan onmogelijk maakte, ging over Marcus 1,1, 'Begin van het evangelie van Jezus Christus, zoon van God.'¹ Het woord 'begin' past volgens De Kruijf goed bij Marcus. 'Als iemand tegen mij zegt: "Begin nou eens bij het begin," dan sla ik Marcus op.' Niet alleen is het het oudste evangelie, het is ook het evangelie dat de meeste nadruk legt op het mysterieuze van Jezus Christus. In de zestien hoofdstukken die Marcus te boek stelt, komt hij inhoudelijk niet veel verder dan wat het opschrift van zijn evangelie vermeldt: het goede nieuws dat in Jezus Gods zoon is gekomen. Er is iets nieuws begonnen en wie door dat nieuwe geraakt wordt, zal daarbij moeten beginnen en het daarbij moeten houden. Dat is geloof.

Van het besef, eigen aan Marcus, dat het essentiële op gespannen voet staat met uitleg en uitweidingen, was ook Gerrit de Kruijf zelf doordrongen. In de zo-even aangehaalde preek verwijst hij naar Karl Barth, die gezegd zou hebben: 'Als

1 De preek werd eerder gepubliceerd in Gerrit de Kruijf, *De dood van dichterbij*, Boekencentrum Zoetermeer, 2013.

het over God gaat, heb je niets in handen. Het is niet zo dat je er steeds meer van weet.' In zijn vroege preken wil Gerrit de Kruijf nog weleens thema's combineren en de tijd nemen voor uitleg en gedachtenontwikkeling. Niet dat hij dan nog gelooft dat lengte, rijkdom aan gedachten en literaire weelderigheid een preek vooruithelpen – ook in zijn vroegste preken vinden we zijn lapidaire stijl en zijn nuchtere taal – maar zijn eigenlijke vorm vindt hij pas later, als zijn preken niet veel meer beslaan dan één pagina A4.

De Kruijfs beknoptheid houdt niet alleen verband met de geheimzinnige Naam van God, die beter tot zijn recht komt als hij aangeropen en beleden wordt dan wanneer hij vervangen wordt door een theologie. In *Ethiek onderweg*, zijn ethische handboek in pocketformaat, schrijft hij dat ook het ethische leven gebaat is bij kort en krachtig. Het boek heeft als motto een citaat van Isaac Bashevis Singer: 'Hij bleef staan voor de etalage van een boekhandel en keek naar binnen. God in de hemel, wat een boel boeken, en toch niet één die je kon vertellen hoe je moest leven!'² De gedachte van ethicus De Kruijf dat je je publiek moet kunnen vertellen 'waar al je beschouwingen nu eigenlijk op uit lopen' is analoog aan de evidente behoefte bij predikant De Kruijf om zijn toehoorders iets te zeggen van mens tot mens. Geen theorie, boodschap, redenering of mening, maar een woord dat je zelf goed heeft gedaan en dat je nu aan een ander doorvertelt.³

2 Gerrit de Kruijf, *Ethiek onderweg. Acht adviezen*, Meinema Zoetermeer, 2008.

3 Gerrit de Kruijf, *De dood van dichterbij*, p. 29: 'De preek heeft van jongs af mijn hart gehad. Het is een woord van hart tot hart als door een vriend gesproken. Een monoloog en toch weer niet. Een stem die de stilte niet breekt. Ja, er is veel moois over te zeggen.'

Kernachtigheid

Na de verschijning van *Een goed woord*, de bloemlezing van fragmenten uit preken van Gerrit de Kruijf uit 2015⁴, vroegen verschillende lezers of het mogelijk was om de hele preken te lezen. Een begrijpelijke vraag, maar het redigeren en uitgeven van 650 preken is geen sinecure. We hebben daarom gekozen voor de publicatie van een deelverzameling: de preken die De Kruijf van 1979 tot aan zijn vroege dood in 2013 gewijd heeft aan het evangelie van Marcus.

De preken die in dit boekje zijn verzameld dateren van 1978, toen De Kruijf predikant was in Rijnsaterwoude, tot 2012, een jaar voor zijn dood. Ze zijn merendeels in de eigen gemeente ontstaan en gehouden, tot 1981 in Rijnsaterwoude en van 1981 tot 1989 in Rotterdam Kralingen. In 1989 werd De Kruijf onderzoeker bij de kerkelijke opleiding van de Nederlandse Hervormde Kerk in Leiden. In 1992 werd hij daar hoogleraar christelijke ethiek. Ook in zijn jaren als docent en hoogleraar bleef hij preken. Nu waren het vaak vragen die opkwamen in de praktijk van onderzoek en onderwijs die hem tot de keuze van een bijbeltekst brachten.

Wat de preken van Gerrit de Kruijf het lezen en, voor predikanten, het imiteren waard maakt, is hun opvallende kernachtigheid. Tevergeefs zul je in deze preken zoeken naar uitweidingen van persoonlijke, levensbeschouwelijke, cultuurkritische of exegetische aard. Zelfs een toepassing van het besprokene op het alledaagse leven blijft achterwege. De preek beperkt zich tot een gesprek van predikant en kerkganger over een bijbeltekst, en dat is er vaak maar één. Die tekst intrigeert. In het geval van het Marcusevangelie staat in het hart van de tekst de figuur van Jezus. Jezus is geen compleet raadsel, Hij is waarlijk mens, maar in de preken is Hij ook de *Heer* Jezus.

4 *Een goed woord. Uit de preken van Gerrit de Kruijf*, bezorgd door Udo Doedens en Jilles de Klerk, Boekencentrum Zoetermeer, 2015.

Lijst van opgenomen preken

BIJBELVERZEN	PREEKNR.	TITEL	BLZ.
Mc 1,1	279	Verse adem	11
Mc 1,1-15	650	Goed nieuws: terug naar het begin	149
Mc 1,9-15	531	Bij de doop gaat het lopen	14
Mc 1,14-20	532	Uit je evenwicht raken	18
Mc 1,21-28	281	Opruiming in de kelder	22
Mc 2,1-12	534	Een vrome spreuk?	26
Mc 2,13-17	533	Verbluffende eenvoud	29
Mc 4,26-32	167	Moe van het geloof	32
Mc 5,1-20	79	Een uitvergroting is zo gek nog niet	37
Mc 5,40a	282	De lach is de vader van het geloof	44
Mc 6,30-44	283	Altijd te weinig	49
Mc 6,45-52	517	Op God stuiten	53
Mc 7,1-13	518	Dwars door onze porseleinkasten	56
Mc 7,24-30	519	Over grenzen gaan	59
Mc 7,31-37	521	Kijk, weer een zwaluw	61
Mc 8,32	285	Teruggeduwd	64
Mc 9,2-13	83	Spotten met de feiten	68
Mc 9,38-40	207	Youth for Christ	72
Mc 10,1-8	321	Er is een bres geslagen	75
Mc 10,13-27 – A	84	Je ruikt de genade al	79
Mc 10,17-27 – B	284	Door het oog van de naald	86
Mc 10,13-27 – C	584	Onbehagen	92
Mc 10,32-34	85	God haten	96
Mc 10,35-45	286	De zoen	102
Mc 11,1-10	499	Jezus is er al achter	105
Mc 12,17	287	Gestempeld door God	109
Mc 12,28-34 – A	429	Gewoonten om niet te vergeten	113
Mc 12,28-34 – B	60	De bekende weg	117
Mc 12,41-44	524	Zij gooit zichzelf erin	120
Mc 13,1-27	522	Het oerevangelie	123
Mc 13,28-37	523	Het is menens	126
Mc 14,32-43	560	Die Ene in de diepte	129
Mc 14,53-65	290	Wie velst het vonnis?	132
Mc 15,26	291	De koning is dood, leve het volk!	136
Mc 15,31	90	De spot raakt het diepste geheim	138
Mc 16,1-8	569	Een nieuwe dag is aangebroken	142
Mc 16,8	292	Een dag van verwarring	146